

Obrazovanje nije roba (znanje jest)

SANJA CRNKOVIĆ-POZAIĆ
Bit Croatia

doi: 10.3935/rsp.v16i2.864

Svaka rasprava o znanju treba se prvo osvrnuti na značenje pojma. Je li znanje rezultat obrazovnog procesa? Možemo li reći da nešto znamo ako možemo ponoviti ono što smo od nekoga čuli? Vjerujem da bi se svatko složio da je razumijevanje rečenoga, tj. spoznaja o nekom pojmu bitan čimbenik znanja. Spoznaja pak ovisi o već stečenom znanju, ali i iskustvu. Ako prvi put slušamo neki diskurs koji se ne dotiče ničega što smo do tada spoznali, morat ćemo »otvoriti novi folder« i početi klasificirati i referirati od nule. Znači, prvi aspekt znanja je informacija, činjenica i kodifikacija iste u određenu skupinu sličnih ili različitih, ali povezanih stvari ili pojmova. Ovakvo razumijevanje znanja je najčešći rezultat obrazovnog procesa i može biti vrlo kompleksno kao što je razumijevanje apstraktnih pojmova, činjenica i pojava te njihovih međusobnih utjecaja.

Osim ovoga, postoje druge komponente znanja koje se ne stječu formalnom obrazovanjem. To su:

- »*know-how*« znači sposobnost primjene znanja u cilju djelovanja. Pojam »*learning by doing*« je ovdje ključan i zato je životno i radno iskustvo nezaobilazan dio znanja koje imamo kao pojedinci. Bez primjene znanja nema razvoja gospodarstva.
- Treći je aspekt znanja socijalnog karaktera, tj. **koga** znamo. Proces učenja je zapravo društvena aktivnost i ne može se znanje razvijati bez društvenog konteksta. Rečeno je da razvoj ovisi o »kolektivnoj inteligenciji«, a ne o zbroju pojedinačnih sposobnosti.
- Četvrti je aspekt znanja istraživanje novoga, nečeg što prije nije bilo i tu

spadaju aktivnosti poduzetnika, inovatora, znanstvenika i umjetnika koji stvaraju, otkrivaju i djeluju na području još nevidenog: ideja, vizija, hipoteza ili osjećaja.

Prema tome, znanje UKLJUČUJE: INFORMACIJU + PRIMJENU + SOCIJALNO OKRUŽENJE + INOVACIJE i ISTRAŽIVANJA. Kada kažemo da se gospodarstva sve više temelje na znanju, ne mislimo samo da imamo visok postotak osoba s visokim kvalifikacijama nego da imamo takav obrazovni sustav (diseminacija znanja), privredu (primjena znanja) i istraživačke kapacitete koji omogućuju primjenu postojećeg i razvoj novog znanja.

Kako će nam ova definicija (OECD) pomoći da odlučimo o tome je li znanje roba ili nije? Prvo, nema dvojbe da je znanje roba koja se u našim ekonomskim sustavima razmjenjuje za novac u radnom procesu. To, naravno, nikome nije čudno – većina stanovništva radi za plaću. Besplatno studiranje samo naoko izgleda kao logičan izbor u ekonomiji znanja. Ta sredstva netko mora stvoriti da bi se raspodijelila. Taj netko nije država nego poduzetnici, radnici i svi drugi koji prodaju svoje znanje. Zašto bi oni odlučili da bezuvjetno financiraju formalno obrazovanje? Svaka investicija mora biti isplativa ili neće doprinosti razvoju gospodarstva znanja. Koliko god bi bilo zgodno da se formalno obrazovanje smatra javnim dobrom, intrinzičnom vrijednošću koja je mimo čiste ekonomske logike, uvijek netko plaća ceh!

Pozitivno je da svi imaju isti pristup učenju bez obzira na imovinsko stanje, što je vrlo važno za postizanje socijalne

uključenosti i ravnomjernijeg razvoja i blagostanja. To je ideal kojem bi se trebalo težiti. Realnost je nešto drugo i moramo nastojati donositi optimalne odluke u datim okolnostima. Ključno »policy« pitanje glasi:

Je li na ovoj razini razvijenosti opravdano opteretiti gospodarstvo da bi svi mogli besplatno studirati? Nama trebaju jaki gospodarski subjekti koji mogu otvarati nova radna mjesta jer obrazovano, ali nezaposleno stanovništvo predstavlja razbacivanje razvojnih resursa. Znamo li koja su znanja relevantna za globalnu konkurentnost? Treba li gospodarstvo plaćati

za obrazovanje koje ne ispunjava njihove dugoročne potrebe?

Zaključno, problem o kojem raspravljamo nije filozofski nego ekonomski. Pojam robe je neopravdano dobio negativne konotacije, a pojam obrazovanja je zamijenjen pojmom znanje što nije sinonim. Niti se znanje stječe isključivo obrazovanjem, niti je obrazovanje roba nego je investicija u ljudski potencijal koji tek postaje znanjem kada se primijeni na tržištu i tada postaje robom koja se razmjenjuje za novac. Dakle, besplatno studiranje da, samo ako to pretjerano ne opterećuje gospodarstvo i tek onda ako je relevantno za buduće potrebe tržišta rada.